

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Манол Станин,
преподавател в Правно-историческия факултет на
ЮГОЗАПАДЕН УНИВЕРСИТЕТ „НЕОФИТ РИЛСКИ” – Благоевград,
на дисертационен труд на тема:
„КОНСТИТУЦИОННО ПОЛОЖЕНИЕ НА ХОРАТА С УВРЕЖДЕНИЯ“,
с автор Петър Кичашки

Кратки биографични данни за кандидата

Организационни умения

Докторантът притежава отлични организационни и управленски умения. Организиран е редица местни, регионални, национални и международни събития, в това число серия от конференции, кръгли маси, публични дискусии, както и граждански и обществени протести.

Комуникационни и междуличностни умения

Отлични комуникационни умения, автор на над 200 статии в редица онлайн и печатни издания по актуални правозащитни и обществено въпроси. Активен застъпник за правата на хората с увреждания, Участвал в организирането и провеждането на обучителна сесия за младежи с увреждания от цяла Европа, проведена в Страсбург, Франция, с финансовата и логистична подкрепа на Съвета на Европа. Участвал в множество национални и международни правозащитни събития. Носител на специалната награда на журито на „Човек на годината" 2010 – Активист 2010 във връзка с активната защита в сфера правата на хората с увреждания. Номиниран за „Човек на годината" 2011 поради активната си дейност в Асоциацията на рециклиращата индустрия.

Умения, свързани с осъществяваната юридическа дейност, правозащитна дейност, консултантска дейност в сферата на европейските

проекти и екологията, управление в сферата на правото, политиката, маркетинга и консултантските услуги.

Курсове

„Международно право на човешките права: Възможности и предизвикателства“ - Университета ДЮК, САЩ. Стратегическо съдържание - Специализация предоставяна от Северозападния университет на САЩ.

„Право на разузнаване и наблюдение“ - Завършен чрез онлайн системата за обучение на Станфордския университет, САЩ. Морални основи на политиката - предоставян от Йейлския университет, САЩ.

„Маркетинг в дигиталния свят“ - Курс по Маркетинг в дигиталния свят, от Университета на Илинойс в Ърбана-Шампейн, САЩ.

Отличия и награди

"Активист 2010" на наградите "Човек на годината" 2010 г. на Български хелзинкски комитет

Трудов опит

08/2017 – В ХОД София, България ЧЛЕН КОМИСИЯ ЗА ЗАЩИТА ОТ ДИСКРИМИНАЦИЯ квотата на президента г-н Румен Радев.

02/2013 – В ХОД София, България ИЗПЪЛНИТЕЛЕН ДИРЕКТОР ИНСТИТУТ ЗА МОДЕРНА ПОЛИТИКА

01/01/2017 – 31/12/2017 Враца, България РЪКОВОДИТЕЛ НА ПРОЕКТ МИКЦ - ВРАЦА НА МЛАДИТЕ

Характеристика на научната и научно-приложната продукция на кандидата

Представеният дисертационен труд е с обем от 220 страници, съдържащи увод, три глави, заключение и библиография от 168 източника, от които 36 на български език.

Актуалност на темата, цели и задачи

В увода авторът поставя редица актуални и дискуссионни въпроси, характеризиращи съществуването на всяко общество, отговорите на които включително и мерките, изразими в правните и фактически действия с насоченост към лицата с увреждания, са все по-отчетлив определител на степента на хуманност и правовост в съвременните правови държави.

Въз основа на тяхното констатиране и прецизно формулиране, авторът извежда и очертава предмета на своето научно изследване; обосновава аргументирано актуалността на темата; изчерпателно посочва целите и във връзка с постигането им в синхронизирана последователност изброява задачите свързани с тях. И в този ред дисертантът използва исторически, сравнителноправен, нормативен, системен и функционален метод на научно изследване.

Съдържание на дисертационния труд

- **Глава I. Правно-исторически преглед на положението на хората с увреждания**

В тази глава се съдържа задълбочен исторически преглед на статуса, който лицата придобиват с факта на увреждането. Обособяват се три периода, всеки със своята специфика. Прегледът започва с представяне на положението на лицата с увреждания през античността. Анализира се

съдържанието на законите на Солон по отношение на хората с увреждания от войните.

Разгледан е статусът на гражданите с увреждания при конституционната реформа на Перикъл и по-конкретно при разпределение на публични средства с насоченост към тях. Друг релевантен източник от изследвания период са съдебните речи на Лизии, например “За отказването на пенсия на инвалида“. В първа глава се разглеждат и трудовете на Платон и Аристотел – Държавата, Политика и др., в които се констатира съдържание, относимо към положението на хората с увреждания от разглеждания период в Гърция. Представена е и политиката на Спарта с акцент т. нар. инфантицид.

Видно от изследването за управляващи и юристи в Древен Рим статуса на лицата с увреждания също е от значение. Изследванията на дисертанта са с насоченост към Дванадесетте таблици, тератологията на Плиний Стари, Юстиниановата кодификация. Разгледано е и влиянието на постиженията на стоицизма и разбиранията в Древен Рим за положението на хората с увреждания.

Представянето на положението на хората с увреждания в средновековното общество започва с очертаване на времевите граници на разглеждания период. Акцентира се на обстоятелството, че сложните отношения църква-държава предопределят статуса на хората с увреждания. Подчертава се изразеното влияние на църквата в този процес и особено на християнството. В същото време проличава афинитет на дисертанта към представяне на историческо съдържание, което може да се ограничи. Същото се наблюдава и в параграфите за нацистка Германия и СССР.

В дилемите на съвременното авторът разглежда историческите процеси, формиращи конституционния статус на хората с увреждания. За тази цел се анализира съдържанието на редица конституции – американска

конституция, френска конституция, конституция на Мексико от 1917 г., конституция на Княжество Лихтенщайн и др.

Историческият преглед съдържа и редица детайли за появата и развитието на евгениката, както и влиянието ѝ върху правотворческата дейност на редица държави, включително нацистка Германия и СССР

- **Глава II. Модели на регулиране и конституционно положение на хората с увреждания**

Изразът „модел на регулиране на увреждането“ /стр. 102/ е двузначен по смисъл и значение. Въпреки, че впоследствие става ясно какво има предвид дисертантът, първоначалният прочит на заглавието създава впечатление за различни по смисъл съждения.

В съдържанието на втора глава е представен анализ на Конвенцията на ООН за правото на хората с увреждания, както и на „конституционни текстове“ в конституциите на „възможно по-широк кръг от държави“. Въз основа на анализа на горепосочения комплекс от правни актове, дисертантът обоснова формулира извода, че нивото на защита на хората с увреждания е в зависимост от правноинституционализираната защита на достойнството. Правният статут, относим към отношението достойнство-хора с увреждания, се отразява на правния статус на хората с увреждания в качеството им на страни в правнорелевантните обществени отношения и връзки, като се отчита необходимостта от синхронизиране с останалата част от обществото на основата на принципа на разумност. Изведена е необходимостта от наличието на изисквания, които да имат за очаквана последица поддържането на определено равновесно състояние в обществото в процеса на удовлетворяване на градивни потребности от съставляващите го индивиди.

Разгледани са конституционни разпоредби от конституциите на Австрия, Финландия, Германия, Унгария, Испания, Румъния, Швеция, Полша, Португалия, Словакия, Италия, Литва, Латвия, Естония и Малта, Аржентина, Бразилия, Уругвай, Мексико, Перу, Нова Зеландия, Република Корея, американската конституция и др.

Разбирането за „увреждане“ е представено в анализа на медицински и социален модел, което води до извода за балансирано прилагане и на двата модела при разкриване съдържанието на изследваното понятие.

В контекста на заглавието на глава II от дисертацията е представен анализ на са разгледани и разпоредбата на чл. 48, ал. 2 и чл. 51, ал. 3 от Конституцията на Р България. Коректното им отразяване обаче изисква замяната в текста на дисертацията на понятието „хора“ с понятието „лица“.

Акцентира се на обстоятелството, че „хората с увреждания са елемент от конституционната уредба“. В релация със заглавието би било коректно да се детайлизира, като се добави „правното положение на хората с увреждания е..“

В съдържанието на **Глава III „Необходимостта от “троен конституционен тест” на политиките за хората с увреждания“** авторът предлага следването на три стъпки за определяне на ефектите от политиките с насоченост към хората с увреждания, които в обобщен вид може да бъдат представени, както следва: първо, съответствие с конституционната уредба; втор, отчитане достойнството на личността и трето, съобразеност в приетите постановки на социалната държава. На основата на предложения тест дисертантът подлага на критичен анализ оценката на работоспособността и социалната подкрепа към увреждането като формулира предложения за законодателни изменения (*de lege ferenda*):

- да се регламентира нов подход при оценката на увреждането;

- да се подобри достъпът до социални услуги;
- да се увеличи и подобри административният капацитет на специализираната държавна институция в сферата;
- да се създаде специализиран фонд за научноизследователска и развойна дейност, който да подпомага и катализира иновации в сферата на техническите помощни средства;
- да се увеличи капацитета на Комисията за защита от дискриминация, за да може тя да изпълнява ефективно антидискриминационните мерки по изграждане на достъпна архитектурна среда.

В процеса на научното изследване дисертантът достига до редица аргументирани изводи с приносен характер насочени към надграждане на съществуващите основи на правното положение на хората с увреждания и прецизиране правното регулиране на обществените отношения, в които същите встъпват като страни. Анализират се разпоредби от конституциите на редица държави, формулират се предложения към законодателя, като при добро желание от страна на субекта на правотворческата дейност съдържанието им може да бъде правноинституционализирано.

В този смисъл, представеното изследване ще бъде полезно както на практикуващите юристи, вкл. на субектите титуляри на правото на законодателна инициатива, така и за всички, които имат воля и желание за обективизиране на положителна промяна в статуса на хората с увреждания.

От представените документи по процедурата е видно, че докторантът е изпълнил минималните национални изисквания за присъждане на образователна и научна степен ОНС Доктор по докторска програма.

В периода на докторантура има три публикации по изследваната материя, които заслужават висока оценка.

Научни публикации:

1. Кичашки, П. Правно исторически проявления на евгениката в САЩ. Право, Политика, Администрация , 2020, том 7, бр. 3 4, с. 59 68.

2. Кичашки, П. Увреждането като конституционен въпрос. Право, Политика, Администрация, 2022, том 7, бр. 2, с. 29-37.
3. Kichashki, P. Legal-Historical Aspects of Disability in Nazi Germany. –

Основни приноси

В резултат на изследователската си дейност по дисертантът самостоятелно достига до следните научни резултати приносния характер, на които споделям:

- задълбочено изследване на увреждането в България от ракурса на конституцията на Р България;

- правно-исторически обзор и анализ на увреждането от Античността, през Средновековието до модерния период;

- Систематизирани са конституционните разпоредби, касаещи увреждането, в 27 държави по целия свят

- Приносен е анализът и систематизирането на водещите модели към увреждането, които са обобщени за пръв път като цялостен идеологически фундамент, който проектира правно и политическо действие по темата на увреждането;

- паралелен анализ на човешкото достойнство и социалната държава;

- троен конституционен тест по отношение на политиките към хората с увреждания;

- нов модел по оценка на увреждането;

Критични бележки и препоръки

Позволявам си да отправя няколко препоръки към автора, с цел подобряване на дисертационния труд. На първо място е необходимо да се постигне съразмерност между обема на отделните глави и параграфи. Прочита на заглавията от първа глава, параграф втори и трети поражда двусмислие – „Увреждането през Античността“, „Увреждането през Средновековието“ и след това „Увреждането в Съветския съюз“, „Увреждането в нацистка Германия“, . Препоръчвам при публикуване на дисертацията заглавията на параграфите да бъдат променени с оглед на по-голяма яснота и избягване на двусмислие с оглед отглаголното съществително „увреждане“.

В предложенията за съдържание на нов Закон за хората с увреждания авторът посочва „С Преходните и заключителните разпоредби на закона се отменя Глава четвърта от Наредбата за медицинската експертиза“ Въпреки съществуващата практика под титул „Преходни и заключителни разпоредби“ да представя съдържание, съответстващо на Указ 883 за прилагана на Закон за нормативните актове, в духа на научната коректност би следвало да се отграничават и се посочи точно в кои разпоредби се съдържа отмяната на съответни режим и как да се гарантира плавен преход.

Заключение

В заключение заявявам, че представеният за предварителна рецензия дисертационен труд на тема: „КОНСТИТУЦИОННО ПОЛОЖЕНИЕ НА ХОРАТА С УВРЕЖДЕНИЯ“, с автор Петър Кичашки, отговаря на изискванията на Закона за развитие на академичния състав на Р България, Правилника за прилагането на закона за развитие на академичния състав на Р България и Вътрешните правила за развитие на академичния състав в ЮЗУ „Неофит Рилски“.

14.09.2023 г.

Рецензент:

Благоевград

Доц. д-р Манол Стани

REVIEW

**by Assoc. Prof. PhD Manol Stanin, lecturer at the Faculty of Law and History of
SOUTHWESTERN UNIVERSITY "NEOFIT RILSKI" - Blagoevgrad,
of a dissertation on: "CONSTITUTIONAL STATUS OF PEOPLE WITH
DISABILITIES" with author Petar Kichashki**

Brief biographical details of the applicant

Organizational skills

The PhD student has excellent organizational and management skills. He has organized a number of local, regional, national and international events, including a series of conferences, round tables, public discussions, as well as civil and public protests.

Communication and interpersonal skills

he PhD student has excellent communication skills, he is an author of over 200 articles in a number of online and print publications on current human rights and public issues. He is also an active advocate for the rights of people with disabilities, He has been involved in organizing and conducting a training session for disabled youth from all over Europe, held in Strasbourg, France, with the financial and logistical support of the Council of Europe. He has participated in numerous national and international human rights events. Winner of the special award of the jury of "Person of the Year" 2010 - "Activist 2010" with regard to his activeness in protection of the rights of people with disabilities. Nominated for "Person of the Year" 2011 due to his active involvement in the Association of the Recycling Industry.

Skills related to legal practice: human rights protection activities, consulting activity in the field of European projects and ecology, management in the field of law, politics, marketing and consulting services.

Courses

- International Human Rights Law: Opportunities and Challenges - Duke University, USA.
- Strategic Content - Specialization provided by Northwestern University in the USA.
- Intelligence and Surveillance Law - Completed via the Stanford University Online Learning System, USA.
- Moral Foundations of Politics - Provided by Yale University, USA.
- Marketing in the Digital World - Course in Marketing in the Digital World, from the University of Illinois at Urbana-Champaign, USA.

Honors and awards

"Activist 2010" at the "Person of the Year" 2010 awards of the Bulgarian Helsinki Committee

Work experience

- 08/2017 - IN PROGRESS Sofia, Bulgaria MEMBER OF THE COMMISSION FOR PROTECTION AGAINST DISCRIMINATION President's quota Mr. Rumen Radev.
- 02/2013 – IN PROGRESS Sofia, Bulgaria EXECUTIVE DIRECTOR INSTITUTE FOR MODERN POLITICS
- 01/01/2017 – 31/12/2017 Vratsa, Bulgaria PROJECT MANAGER of “Youth Cultural and Information Center - Vratsa for the youth”

Characteristics of the candidate's scientific and scientific-applied production

The dissertation submitted to the jury has a volume of 220 pages, containing an introduction, three chapters, a conclusion and a bibliography of 168 sources, of which 36 are in Bulgarian.

Relevance of the topic, goals and tasks

In the introduction, the author poses a number of current and debatable questions characterizing the existence of any society, the answers to which, including the measures expressed in legal and factual actions aimed at persons with disabilities, are an increasingly distinct determinant of the degree of humanity and justice in modern states under the rule of law.

Based on their findings and precise formulation, the author derives and outlines the subject of his scientific research; justifies its topicality; comprehensively states the goals and, in connection with their achievement in a synchronized sequence, lists the tasks related to them. And in this order, the PhD student uses a historical, comparative legal, normative, systematic and functional method of scientific research.

Content of the dissertation thesis

• Chapter I. Legal-historical overview of the situation of people with disabilities

This chapter contains an in-depth historical overview of the status that persons acquire by the fact of disability. Three periods are distinguished, each with its own specificity. The review begins with a presentation of the situation of persons with disabilities in antiquity. The content of Solon's laws regarding the people with the disabilities caused by wars is analyzed. The status of disabled citizens in the constitutional reform of Pericles and more specifically in the distribution of public funds aimed at them is also

examined. Another relevant source from the researched period is the judicial speeches of Lysias, for example "On the denial of a pension to the disabled". The first chapter examines the works of Plato and Aristotle - The State, Politics, etc., in which content related to the situation of the people with disabilities in the considered period in Greece is found. Sparta's policy with an emphasis on so-called infanticide is also presented. As can be seen from the study of rulers and jurists in Ancient Rome, the status of persons with disabilities is also relevant. The dissertation's research is focused on the Twelve Tables, the teratology of Pliny the Elder, the Justinian codification. The influence of the achievements of Stoicism and understandings in Ancient Rome about the situation of people with disabilities is also examined.

The presentation of the situation of people with disabilities in medieval society begins with outlining the time limits of the period under consideration. The author puts an emphasis on the fact that the complex Church-State relations predetermine the status of people with disabilities. The pronounced influence of the church in this process and especially of Christianity is emphasized. At the same time, the dissertation's affinity for presenting historical content is evident, which can be limited. The same is observed in the paragraphs about Nazi Germany and the USSR.

In the dilemmas of modern times, the author examines the historical processes forming the constitutional status of people with disabilities. For this purpose, the content of a number of constitutions is analyzed - the US constitution, the French constitution, the Mexican constitution of 1917, the constitution of the Principality of Liechtenstein, etc.

The historical overview also contains a number of details about the emergence and development of eugenics, as well as its influence on the law-making activity of a number of countries, including Nazi Germany and the USSR

- **Chapter II. Models of regulation and constitutional status of persons with disabilities**

The term "disability regulation model" /p. 102/ is ambiguous in sense and meaning. Although it subsequently becomes clear what the author means, the initial reading of the title gives the impression of different judgments in meaning. The content of the second chapter presents an analysis of the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities, as well as of "constitutional texts" in the constitutions of "as wide a range of countries as possible". Based on the analysis of the above-mentioned complex of legal acts, the dissertationer reasonably formulates the conclusion that the level of protection of people with disabilities depends on the legally institutionalized protection of dignity. The legal status related to the relation dignity-persons with disabilities reflects on the legal status of people with disabilities in their capacity of parties to legally relevant social relations, taking into account the need to synchronize with the rest of society based on the principle of reasonableness. The need of requirements, which have as an expected consequence the maintenance of a certain state of equilibrium in society in the process of satisfying constructive needs of the individuals, is brought out. Constitutional provisions are presented from the constitutions of Austria,

Finland, Germany, Hungary, Spain, Romania, Sweden, Poland, Portugal, Slovakia, Italy, Lithuania, Latvia, Estonia and Malta, Argentina, Brazil, Uruguay, Mexico, Peru, New Zealand, Republic of Korea, US Constitution, etc.

The understanding of "impairment" is presented in the analysis of a medical and social model, which leads to the conclusion of a balanced application of both models in revealing the content of the studied concept.

In the context of the title of Chapter II of the dissertation, is made an analysis of the provisions of Art. 48, para. 2 and Art. 51, para. 3 of the Constitution of the Republic of Bulgaria. Their correct reflection, however, requires the replacement of the term "people" with the term "persons" in the text of the dissertation. Emphasis is placed on the fact that "people with disabilities are an element of the constitutional system". In relation to the title, it would be correct to elaborate by adding "the legal status of disabled people is..."

In the content of **Chapter III "The need for a 'triple constitutional test' of policies for people with disabilities"**, the author suggests following three steps to determine the effects of policies targeting people with disabilities, which can be summarized as follows: first, compliance with the constitutional arrangement; second, consideration of the dignity of the person and third, compliance with the accepted positions of the welfare state. On the basis of the proposed test, the dissertation examines the assessment of work capacity and social support for disability by formulating proposals for legislative amendments (de lege ferenda):

- to regulate a new approach to the assessment of disability; to improve access to social services;
- to increase and improve the administrative capacity of the specialized state institution in the field;
- to create a specialized research and development fund to support and catalyze innovation in the field of technical aids;
- to increase the capacity of the Commission for Protection against Discrimination so that it can effectively implement anti-discrimination measures to build an accessible architectural environment.

In the process of scientific research, the PhD student reaches a number of reasoned conclusions of a contributing nature aimed at upgrading the existing foundations of the legal status of people with disabilities and clarifying the legal regulation of public relations in which they enter as parties. Provisions from the constitutions of a number of countries are analyzed, proposals to the legislature are formulated, and if there is a good will on the part of the subject of the law-making activity, their content can be legally institutionalized. In this sense, the presented research will be useful both to legal practitioners, incl. to the entities holding the right to legislative initiative, as well as to all those who have the will and desire to objectify a positive change in the status of people with disabilities.

It is clear from the submitted documents for the procedure that the doctoral student has

fulfilled the minimum national requirements for awarding the educational and scientific degree of the “Doctor” in a doctoral program. During the period of doctoral studies, there are three publications on the studied subject, which deserve a high rating.

Scientific publications:

1. Kichashki, P. Legal historical manifestations of eugenics in the USA. Law, Politics, Administration, 2020, volume 7, issue 3 4, p. 59 68.
2. Kichashki, P. Damage as a constitutional issue. Law, Politics, Administration, 2022, volume 7, issue 2, p. 29 37.
3. Kichashki, P. Legal-Historical Aspects of Disability in Nazi Germany. – Knowledge: International Journal, 2023, Vol. 56, Issue 1, p. 135-140.

Main contributions

As a result of his research, the dissertation student independently reached the following scientific results, the contribution of which I share:

- an in-depth study of disability in Bulgaria from the perspective of the constitution of the Republic of Bulgaria;
- legal-historical overview and analysis of disability from Antiquity, through the Middle Ages to the modern period;
- Constitutional provisions on disability in 27 countries around the world have been systematized;
- A scientific contribution is the analysis and systematization of the leading models of disability, which are summarized for the first time as a complete ideological foundation that projects legal and political action on the subject of disability;
- parallel analysis of human dignity and the welfare state;
- triple constitutional test regarding policies towards people with disabilities;
- a new model for disability assessment.

Critical notes and recommendations

I allow myself to make several recommendations to the author, in order to improve the dissertation work. First of all, it is necessary to achieve proportionality between the volume of individual chapters and paragraphs. Reading the titles of the first chapter, paragraph two and three creates some ambiguity - "Disability in Antiquity", "Disability in the Middle Ages" and then "Disability in the Soviet Union", "Disability in Nazi Germany". I recommend that when the dissertation is published, the paragraph titles be changed for clarity and to avoid ambiguity with regard to the verbal noun "impairment". In the proposals for the content of a new Law on Persons with Disabilities, the author argues: "The Transitional and Final Provisions of the Law repeal Chapter Four of the Ordinance on Medical Expertise". Despite the existing practice under the heading "Transitional and Final Provisions" to present content corresponding to Decree 883 for the implementation of the Law on Regulatory Acts, in the spirit of scientific correctness, it should be demarcated and indicated exactly in which provisions the cancellation of the relevant regime is contained and how to ensure a smooth transition.

Conclusion

In conclusion, I declare that the dissertation submitted for preliminary review on the topic: "CONSTITUTIONAL STATUS OF PEOPLE WITH DISABILITIES", authored by Petar Kichashki, meets the requirements of the Law on the Development of the Academic Staff of the Republic of Bulgaria, the Regulations for the Implementation of the Law on the Development of the academic staff of the Republic of Bulgaria and the Internal rules for the development of the academic staff at the Southwestern University "Neofit Rilski".

09/14/2023

Blagoevgrad

Reviewer: Assoc. Prof. PhD Manol Stanin